

## A JSzNK gazdasági problémái

### Borisz Kidrics könyvéről

A JSzNK gazdasági problémáiról eddig kétségkívül Kidrics elvtárs írta a legtöbb cikket, mondott legtöbb beszédet és tartott előadást. Kidrics válogatott cikkeit, beszédeit és előadásait tartalmuk szerint csoportosítva a »Kultura« 1948 augusztusában bocsátotta nyilvánosságra »Privredni problemi FNRJ« címmel. A mű magyar fordítása a napokban hagyta el a sajtót a noviszádi »Bratsztvo-Jedinsztvo« kiadásában.

A könyv Kidrics elvtárs 25 legfontosabb beszédét illetve előadását és cikket tartalmazza az 1946 nyara és 1948 tavasza közötti időszakból, négy fejezetre csoportosítva. A fejezetek:

- I. A JSzNK közgazdaságának jellegéről
- II. A szövetkezeti mozgalomról
- III. A gazdálkodás szervezeti formái és módszerei
- IV. A Terv.

\*

A történelmi tapasztalat azt bizonyítja, hogy a szocialista társadalmat nem lehet skatulyából kihúzni, nem lehet máról-holnapra rendeleti úton előteremteni. A kapitalizmus és a szocializmus között átmeneti időszak van, amelyet az új és a régi rendszer közötti harc tölt ki. Jugoszlávia most éppen ezt az átmeneti időszakot éli.

Az áttérés a kapitalizmusról a szocializmusra nem megy végbe — mert nem is mehet — önmagától, az árgazdálkodás törvényeinek végzettszerű hatása alapján. Ezt az átmenetet meg kell szervezni. Irányítani, vezetni kell; tudatos emberi irányítás kell hozzá, amit a munkásosztály és forradalmi éljárója irányítása révén a dolgozó nép állama fejt ki. Az azonban, hogy a társadalom tudatosan határozza meg és irányítja saját fejlődését a szocializmus felé, még nem jelenti, hogy az állam akarata egyedüli, kizárólagos erővé vált, hogy azután nincsen semmiféle tárgyilagos gazdasági törvényszerűség.

Kidrics elvtárs ebben a művében éppen ezeknek a törvényszerűségeknek és hatások formáinak a felfedezését tűzte ki feladatául a szocializmusnak a mi adottságaink közepe tén történő felépítésében.

Abból a megismerésből kiindulva, hogy a közgazdaság és a gazdasági társadalmi rendszer jellege elválaszthatatlan okozati összefüggésben áll a hatalom jellegével, Kidrics elvtárs mindenekelőtt néphatalmunk jellegét magyarázza. Kiemelve, hogy forradalmunk fejlődésében mi az általános és mi a különleges, felfedi, hogy a mi különleges körülményeink között hogyan valósult meg és hogyan valósul meg az az általános törvényszerűség amely a szocialista forradalom folyamatára érvényes. Megállapítja a következőket:

1. A folyamat azzal kezdődik, hogy a dolgozó nép átveszi a hatalmat a kizsákmányoló osztályok kezéből. Folytatódik a gazdasági átalakulások sorozatával, amelyek megvalósításához az állam képezi a mozgó erőt.

2. A szocialista forradalom nem veheti és nem vehette egyszerűen át a régi államgépezetet, — amelyet a burzsoázia a saját kizsákmányoló érdekei számára alakított, — hanem azt össze kellett zúzni és helyette új államgépezetet kellett teremtenie. (Meg is teremtette.

»Ha a dolgozó tömeg — mondja Kidrics elvtárs — vagy egy meghatározott kizsákmányolt osztály — mondjuk, a munkásosztály akármelyik politikai csoportja vagy pártja jutott volna »hatalomra« és maradt volna »hatalmon« a kizsákmányoló osztályok uralmának megfelelő régi államgépezet mellett — közgazdaságunk jellegében semmi lényeges változás nem mehetett volna végbe.« (22 oldal)

\*

A hatalom és az államgépezet jellegének megváltozásával megváltozott az állam szerepe és az állami gazdasági szektor jellege is. Ez a szektor — egyebek között a kizsákmányolók vagyonának kisajátításából keletkezett.

»...Néphatalmunk nemcsak eszköz a nép kezében a reakció és a kizsákmányolók elleni harcra, hanem — éppen mert a nép nevében rendelkezik az össz népi vagyonnal, az össznépi, termelőeszközökkel — közvetlen anyagi eszköze a boldogabb jövő felépítésének.« (198. oldal)

»...leszögezhetjük és le is kell pontosan szögeznünk, hogy az új Jugoszlávia állami szektorának semmi köze nincs a régi Jugoszlávia állami szektorához. A régi Jugoszláviában a kizsákmányoló osztályok uralma mellett az állami szektor — az általános tőkésrendszer részese volt és minőségileg semmiben sem különbözött a többi vállalattól. Ellenkezőleg, az állam hatalom közvetlen segítségével csak fokozhatta a kizsákmányolást.

Az új Jugoszláviában az államhatalom új jellege mellett az állami gazdasági szektor minőségileg új jelenség országunk gazdasági-társadalmi felépítésében...« (24. oldal)

A hatalom az államgépezet és az állami gazdasági szektor — amely lényegében általános népivé, szocialistává vált — jellegének megváltozásával megváltozott a halmozás és a bővített újratermelés jellege is.

A bővített újratermelés a tőkésosztály hatalma alatt feltételezi és azt jelenti, hogy a tőke a kapitalisták kezében halmozódik, hogy a nagy dolgozó tömegek elszegényednek, hogy az ország gazdasági erejének kiépítése tervszerűtlen, hogy a pénzmágnások mindinkább mindenhatókká válnak.

Államunk bővített újratermelése és halmozása »...nem lehet más, mint társadalmi halmozás, amelyet tervszerűen megszabott társadalmilag hasznos újjáépítésre, társadalmilag hasznos beruházásokra használunk fel (az eredeti szövegben is kiemelt részt)...az ország gazdasági kiépítésének eszköze, az egész nép szempontjából fontos új befektetések eszközeinek tervszerű előteremtése, amely egyúttal a nagy néptömegek életszínvonalát javítja...« (25. oldal)

\*

Az állam jellegének és szerepének megváltozása az állam és a gazdaság közötti viszony megváltozásában is megnyilvánul.

»A régi államgépezet a közgazdasághoz viszonyítva mindenképpen elősködő jelleg volt. A régi államgépezet nem járult semmivel a közgazdasághoz, nem irányította a közgazdaságot, melynek parancsnokló helyei teljesen a magántulajdonosok és tőkések kezében voltak, hanem ellenkezőleg, a közgazdaság irányította az államgépezetet, vagyis azt teljesen a gazdaságilag és politikailag uralkodó osztály ügyviteli és rendőri eszközévé tette.« (104. oldal)

»...Államgépezetünk részvesz a gazdasági életben általában és a termelési folyamatban különösen... Államgépezetünk, mint a nagy dolgozó tömegek — a volt elnyomott és kizsákmányolt tömegek eszköze, egyidejűleg olyan eszközzé válik, aminek a segítségével a dolgozó tömegek igazgatják gazdasági életüket.« (28—29. oldal)

\*

Az állam szerepének megváltozásával kapcsolatban megváltozott a pénzügyi rendszer jellege és szerepe is. A régi Jugoszláviában a pénzügyi rendszer magán tőkések kezén volt. Az állam csak az adórendszert tartotta hatalmában, az állami költségvetés pedig mindenek előtt és majdnem kizárólag az állami közigazgatási, rendőri és katonai gépezet eltartására vonatkozó kiadások mérlege volt. Ma az egész pénzügyi rendszert — a bank-, hitel- és adóügyeket — az állam tartja a kezében.

»A hitelrendszer a régi Jugoszláviában a magán hitelintézetek kezében volt és a magánbankok gazdasági mindenhatóságát, közgazdaságunkban elfoglalt tőkés monopolisztikus helyzetüket jelentette.

A tény, hogy államunk ma az egész pénzügyi rendszert kezében tartja, azt jelenti, hogy az állam képes a pénzforgalom terv-

szerű vezetésére; képes a közgazdaságunk alapvető halmazát képező állami, azaz általános népi érdekű, tehát társadalmi halmazt tervszerűen végre hajtani, továbbá azt, hogy a bankok a hitelrendszerrel együtt alapvetően megváltoztatták jellegüket és az állami, vagyis általános népi érdekű, tehát *társadalmi* (az eredeti szövegben is kiemelve) gazdasági politikánk pénzügyi eszközei lettek.« (26—27. oldal)

A régi Jugoszláviában — valamint minden kapitalista országban, ahol a termeléshez viszonyítva az állam elősködő — nem volt semmi szerves kapcsolat a pénzügyek, a költségvetés és a termelés között. Az új Jugoszláviában megváltozott az állam szerepe a termelésben s ezáltal a pénzügyek, a költségvetés és a termelés egységet képeznek.

»... most olyan költségvetésünk van, amely az állami pénzeszközök egységes alapja megteremtésének tervét jelenti és ezen eszközök kihasználásának tervét összhangban a közgazdaság kiépítésének, a néptömegek anyagi és kulturális felemelésének és szociális biztosításának, az ország védereje növelésének, az állami függetlenség erősítésének és az államgépezet eltartásának általános állami közgazdasági tervével. (104. oldal)

A költségvetés első helyére gazdasági kérdések kerülnek. A költségvetés szözszerinti értelemben

»... egész közgazdaságunk pénzügyi terve, egész közgazdasági és állami tevékenységünk pénzügyi kifejezője«. (az eredeti szövegben is kiemelve). (104—105. oldal) »... mai költségvetésünk közvetlenül visszatükrözi országunk gazdasági erejét...« (117. oldal)

Kidrics elvtárs állami költségvetésünk és a termelés közötti függőséget kiemelve ezt mondja:

»Államunk pénzügyi sikerei ma már többé nem a különböző klaszikus pénzügyi hadmozdulatok kérdése, hanem közvetlenül közgazdaságunk anyagi mériegének kérdése. Feltéve, hogy pénzkeringésünk, fizetési forgalmunk és az államkasszába való pénzszerzésünk szervezete szervezéstéchnikai szempontból végrehajtja feladatait, részünkre ma az első és alapvető kérdést nem az képezi, hogy lesz-e elegendő fizetési eszközünk a Terv végrehajtásához, hanem az, hogy elő fogjuk-e az országban az anyagi javaknak azt a mennyiségét állítani, amelyre a felépítéshez, illetőleg a kivitelhez a behozott gépek ellenszolgáltatása fejében szükségünk van.« (118. oldal)

»Pénzügyi terveink teljesítésének kérdése ezekszerint tehát költségvetésünk valóraváltásának kérdése is, amely úgyszólván egész közgazdaságunk pénzügyi tervét képezi, elsősorban is évi termelési tervünk végrehajtásának kérdése.« (118. oldal)

Az összpontosított termelési eszközökre vonatkozó kapitalista magán-tulajdonjog képezi a tőkésrendszer és a kapitalista kizsákmányolás anyagi alapját.

A szocializmus anyagi alapja: a társadalmi, szocialista tulajdonjog a termelés eszközei felett és a termelőerők magas fejlettsége.

A kapitalista termelés fejlődésének törvénye: az értéktörvény vak hatásának ellenállhatatlan nyomása alatt előálló végzettség és zűrzavar.

A szocialista termelés fejlődési törvénye: a tervezés, ami azonban a társadalmi, a szocialista szektor fennállása nélkül lehetetlen.

»A tervezésről szóló törvény, valamint a terv megalkotásának és keresztülvitelének kezdő lépései önmagukban lehetetlenek volnának, ha nem állna fenn a társadalmi jellegű állami és a reál, támaszkodó szövetkezeti szektor és ha az államnak nem lennének az egész gazdasági életben megfelelő erős kulcsállásai, ahonnan a magánszektor ellenőrzi. Azonban mindez még nem meríti ki az összes mozzanatokat, amelyek a terv és tervszerű gazdálkodás tekintetében megadják közgazdaságunk általános jellegét.« (29. oldal)

A kapitalizmusról a szocializmusra áttérés időszakának gazdasági jellege az, hogy ez az időszak bizonyos mértékben egyesíti a társadalmi gazdálkodásnak

ezt a két jellemvonását és tulajdonságát. Az egymással küzdő ellentétek egységét képezi, amiről Kidrics elvtárs a következőket mondja:

»Tekintet nélkül (az állami gazdasági szektor) formai fejlettségére vagy fejletlenségére, szükségszerűen az általános népi gazdaság szektoraként jelentkezik, mint olyan szektor, amely többé nem szerves alkotórésze a régi gazdasági rendszernek, hanem az államhatalom jellegének, valamint keletkezési módjának sajátossága miatt is szükségszerűen állandó összeütközésben van a régi gazdasági rendszerrel, tehát a régi gazdasági-társadalmi felépítéssel is.« (24. oldal)

Társadalmi-gazdasági szerkezetünk minden különféleége ellenére is, alapjába véve meg lehet — sőt meg is kell — különböztetnünk két elvszerűen különböző szektort: Az államit és szövetkezetit, vagyis szocialistát az egyik oldalon és a magánszektort a másik oldalon. Mégis hibás, sőt veszélyes lenne, ha a magánszektort teljes egészében kapitalista szektornak tekintenénk. Kidrics elvtárs a magánszektor kérdésével több ízben is foglalkozott.

»Tűves lenne azt vélni, hogy közgazdaságunk magánszektora egyöntetű egységet képez, hogy a magánszektor teljes egészében szembenáll állami és szövetkezeti gazdasági szektorunkkal — mondja Kidrics elvtárs... Annak ellenére, hogy — általában véve — a magánszektor állandóan tökéletes törekvéseket vet felszínre, annak egyes részeit a termelési viszonyokban elfoglalt helyeik szerint kell megkülönböztetni. Az a kérdés, vajjon a magánszektornak ez vagy az a része-e mindenekelőtt üzérkedő és kizsákmányoló, vagy ellenkezőleg, dolgozó jellegű. Azaz tekintettel kell lennünk a kis- és középtulajdonosok túlnyomóan dolgozó jellegére.« (31—32. oldal)

Kidrics elvtárs ily módon különösen figyelmeztet bennünket, hogy meg ne feledkezzünk a dolgozó és a spekuláns gazdasági szektor marxista-leninista megkülönböztetéséről, amelyekkel szemben a hatalmon lévő munkásosztálynak nem szabad egyformán viselkednie.

\*

A szocializmus irányában végbemenő fejlődésünkkel, államhatalmunk és állami gazdasági szektorunk szocialista jellegével, szocialista tervezésünkkel szoros, szervi összefüggésben szükséges, hogy szocialista módon a gazdasági kategóriák egész sorozatát napirendre tűzzük. Ezek: a pénz, az ár és szerkezete, a termelési költségek, a nyereség, a rentabilitás, a norma, a kereskedelem és formái, az anyag- és munkatartalékok, a szövetkezeti élet, a kereset szervezési formái, a munka jutalmazásának módja, a munkaerő és a káderek tervének kérdése, a tömegek mozgósítása a terv-feladatok teljesítésére és a kezdeményezés fejlesztésére, a terv és a végrehajtás nyilvántartásának kérdése, stb.

Kidrics elvtárs mindezeket a kérdéseket nemcsak felveti, hanem meg is oldja műveiben, egyik-másik konkrét problémával kapcsolatban. Még pedig nemcsak elméletileg, hanem konkrét adottságainkkal kapcsolatban.

»Mindezekben keresztül, mint főtétel, a mostani idő legfontosabb feladata, országunk iparosítása zeng keresztül. Ezt a kérdést Kidrics elvtárs már a JSzNK népszekupstinájában 1946. július 21-én megtartott beszédében így veti fel:

»A magas termelési költségek és a tőke szervezeti összetételében fennálló zűrzavaros aránytalanságok tárgyilagosa oka országunk nem eléggé fejlett iparosításában rejlik. Eszerint a nálunk elkezdődött társadalmi-gazdasági fejlődés további sikereihez az alapvető tárgyilagosa feltételül államunk iparosítása képezi... A legközelebbi jövőben tehát gazdaság-politikánknak teljesen országunk iparosítására kell vetnie magát.« (14. oldal)

Kidrics elvtárs, majdnem két évvel később (1948. április 23-án) a Szekupstinában az életszíntről beszélve, ezt mondotta:

»Teljesen hibás lenne, ha dolgozó népünk életszínvonalának kérdését közgazdasági tervünktől, Ötéves Tervünktől és társadalmi fejlődésünk többi alapvető kérdéseitől különválasztva szemlélnénk.. Teljesen világos egyrészt, hogy Ötéves Tervünk óriási beruházásokat követel és hogy ezeket a beruházásokat éppen azért eszközöl-

jük, hogy a mult szomorú örökségét ugrásszerűen számolhassuk fel, hogy országunk gazdasági erejét minden irányban megszilárdíthassuk és ezzel lényegesen feljavíthassuk dolgozó népünk élet-színvonalát. Eszerint, lényegében tiszta népszédítés lenne, ha ma elsősorban és mindenekelőtt a fogyasztásnak szánt árú termelését erőltetnénk és elhanyagolnánk nehéziparunk, bányászatunk, villamosításunk stb. alapvető bázis-ágait. Az életszínvonal ilyen feljavítása nem lehetne helyes. Gyorsan zsákutcába jutna, mert nem teremtené megbízható alapot az életszínvonal igazi és tartós emelkedéséhez. Végső következtetésben az ilyen közgazdasági vonalvezetés országunkat mind mélyebben és mélyebben vinné bele a külföldtől való gazdasági függőségbe és megakadályozná a szocializmus kiépítését a JSZNK-ban. A tartós jólét helyett a széles néptömegek elszegényedésével végződnek.» (244—245. oldal. A kiemelés R. D.-től)

Ezek a szavak a marxizmus-leninizmus ama tanításának mély megértéséről és gyakorlati alkalmazásáról tanúskodnak, hogy a szocializmusnak és a nép mind anyagi, mind pedig kulturális életszintje emelésének alapját a termelő erők fejlettségének magas foka képezi. Még pedig nem a termelő erők fejlettsége általában véve, hanem az a fejlettség, amely a túlsúlyt és a szocialista módon való termelés végső győzelmét biztosítja.

Az összes problémák és az összes feladatok, amelyekről Kidrics elvtárs beszél, a legszorosabb kapcsolatban állnak a marxista-leninista tanokkal és azokon is alapulnak. Ezért ez a válogatott gyűjtemény a szocializmus nálunk folyó felépítése gazdasági vonatkozásaiban elméleti és gyakorlati felfogásához támaszul és irányítóul szolgál.

R. Davidovics

## Magyar tájékoztatóirodás vezérek három könyve

Az idén június első napjaiban az írott szót ünnepelték Budapesten, úgynevezett »Könyvnapot« tartottak. Ez alkalommal, a felszabadulás után immár ötöd-ször, az utcákon felállított könyvsátorokban, tárták a demokratikus magyar írók műveiket a közönség elé, hogy azokat a magyar dolgozó tömegek közkincsévé tegyék. A műveltség és annak egyik legfontosabb eszköze a könyv, hosszú éveken át csak a kevésszámú gazdag kiváltsága volt Magyarországon. A könyvkiadás és a terjesztés tőkés vállalatok kezében volt, ezek pedig az íróktól a maguk szája íze szerinti írásokat követeltek. Elsősorban a burzsoák voltak a könyvvásárlók, majd sorrendben a tehetősebb kispolgárok következtek, míg a dolgozó értelmiség csak kisebb mértékben vásárolhatott könyvet. A munkásosztálynak és a parasztságnak nem futotta könyvre és a kultúrán kívül rekedt.

A »Könyvnap« intézménye nem új jelenség Magyarországon és külső formáját tekintve nem is a demokrácia vívmánya. Még Horthy világában keletkezett és a »magyar kultúrfölény« revizionista szellemében folyt le. Az igazi népi írók, mint Babits Mihály, József Attila meg sem jelenhettek Bibó Lajos, Földes Jolán és a polgárság más kedveltjei mellett. Magyarország felszabadulását követően minden esztendőben továbbra is megrendezték a »Könyvnapot«. Azonban a könyvnapok tartalma fokozatosan demokratikussá, népivé vált és pedig olyan méretben, ahogyan erősödött a magyar demokrácia. A népi könyv kemény harcot vívott Magyarországon, elsősorban a súlyos gazdasági helyzettel és a kiadó-vállalatok nagytőkéseivel, mert ezek idegenkedtek az új dolgozó olvasótábortól és folytatni kívánták régi kiadó politikájukat. A demokratikus könyvnek Magyarországon még az írókkal is harcot kellett folytatnia, mert az írók jelentős része sem érezte még milyen kötelessége van a népi demokrácia iránt. Az új magyar könyv lépésről-lépésre erősödött és ebben különösen a magyar kommunisták és kiadóvállalatok a »Szikra« segítették.

Az idei »Könyvnap« már nagy haladásról tett tanúságot. A könyvek megválasztása az idén már tervszerű volt és az ünnepen az idén jelentek meg elő-